

Щигло Л. В.,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології
Сумського державного університету

РОЗВИТОК СЛОВОТВІРНОЇ СИСТЕМИ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПРОЦЕС

Анотація. У статті з позицій еволюційної лінгвістичної синергетики проаналізовано словотворчі процеси як репрезентанти становлення та розвитку словотвірної системи німецької мови. Питання словотвірних змін в історії німецької мови висвітлено в когерентній взаємодії із зовнішніми, екстралінгвальними чинниками, оскільки словотвір як відкрита, динамічна система перебуває в постійному зв'язку з іншими системами реального світу.

Ключові слова: словотвірна система, словотворчий процес, префіксація, суфіксація, словоскладання, еволюційна лінгвосинергетика.

Постановка проблеми. Наука про мову сьогодення характеризується гетерогенністю дослідницьких парадигм, які представлені низкою методологічних напрямів і наукових шкіл. Українська мовознавець С.П. Денисова підкреслює: «... сучасна лінгвістика визначається як поліпарадигмальна та полідисциплінарна наука» (курсив – Л. Щ.) [4, с. 35].

Мова як складна, самоорганізаційна система є об'єктом трансдисциплінарного вивчення – лінгвосинергетики. Лінгвосинергетика є «трансдисциплінарною мережевою структурою науки, де лінгвістичне знання варіюється залежно від обраної наукової перспективи, а інше релевантне знання об'єднується на основі еволюційно-синергетичних принципів» [1, с. 9]. Еволюційна лінгвістична синергетика, або еволюційна лінгвосинергетика, вбачається нам особливим методологічним підходом до вивчення мовної системи та її підсистем на якісно новому рівні. Предмет еволюційної лінгвістичної синергетики становить феномен спонтанного виникнення – самоорганізації структур на різних діахронічних зрізах розвитку мовної системи. Основне завдання зазначеного підходу полягає у розкритті внутрішніх і зовнішніх закономірностей еволюції мови [10, с. 87].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом основна увага в лінгвістичних розвідках сфокусована на синхронічному описі явищ і процесів, а тому діахронічний аспект залишається в ар'єргарді інтересів учених-лінгвістів. В.О. Плунгян підкреслює: «... залучення діахронічного аспекту дає можливість багато чого зрозуміти в природі мови, <...> але звернення до діахронії на практиці відбувається набагато рідше, ніж варто було б» [8, с. 8]. На думку І.Р. Буніятової, принципово важливими є встановлення кореляції внутрішніх і зовнішніх чинників і аналіз із цих позицій відповідних змін, які відбувалися в системі мови на різних етапах її розвитку. Розглядаючи сучасні теорії мовних змін, І.Р. Буніятова доходить висновку про перспективність звернення до теоретичних моделей і концепцій природознавства (зокрема, до синергетичної концепції Іллі Пригожина) для послідовного пояснення природи мовних явищ [3, с. 11; 2, с. 8]. Як тонко зауважує Т.І. Домброван, діахронію можна уявити у вигляді парадигми

синхронічних різночасових зрізів, як своєрідне генеалогічне дерево станів системи, де його гілки виступають траєкторіями руху системи, а місця відгалуження – точками біфуркацій, у яких система була перед вирішальним для неї на той момент вибором подальшого розвитку» [5, с. 11].

Метою статті є висвітлення еволюційної траєкторії словотвірних процесів на різних історичних зрізах німецької мови.

Виклад основного матеріалу. Розвиток і становлення германських мов у дописемний період відбувається під значним впливом Великого переселення народів (IV–V ст. н.е.), завдяки якому із західногерманців виділяються німці зі своєю власною мовою – німецькою. У VIII–XI ст. починається становлення словотвірної системи німецької мови, що пов'язано з появою перших німецьких похідних. Утім, необхідно зазначити, що словотвірна система VIII–XI ст. майже не мала власних словотвірних моделей і словотворчих засобів, оскільки давньовірхньонімецька мова відчувала значний вплив грецької та латинської мов, з яких запозичувала словотворчі елементи. Унаслідок цього більшість словотвірних моделей і словотворчих засобів зазначеного періоду є кальками з латинської або грецької мов, що не давало змоги розвиватися власне німецьким словотворчим ресурсам. Наприклад, давньовірхньонімецький суфікс *-âri*, що походить від лат. *-arius*, був запозичений із латинської мови разом зі словами, до складу яких він входив (порівняймо, наприклад, *molinarium* «мельник»). Очевидно, цей суфікс слугував здебільшого для утворення нових слів від основ іменників, що підтверджується матеріалами однієї з найдавніших германських мов – готської. Порівняймо: *bôkareis* (der Schriftgelehrte) «книжник, той, хто розуміється в писанні» від *bôka* літера; *wullareis* «спеціаліст із виготовлення виробів із бавовни» від *wulla* «бавовна». У давньовірхньонімецькій мові також трапляються слова, утворені від основ іменників за допомогою цього суфікса, наприклад: *ambahtâri* «служитель, слуга» від *ambaht* «служба»; *fâtâri* «спокусник» від *fâra* «спокуса, небезпека». Похідні іменники з агентивним значенням (*nomina agentis*) утворюються від основ дієслів, наприклад, порівняйте: *suonâri* «суддя» – *suona* «суд» – *suonen* «судити»; *lêrâri* «вчитель» – *lêra* «вчення» – *lêren* «вчити» тощо. Поява нових іменників, утворених від дієслівних основ, сприяє переосмисленню значення суфікса *-âri*; він став позначати виконавця дії, а не просто відношення до дії, наприклад, *fiskâri* «рибалка» від *fiskôn* «ловити рибу», *jagâri* «мисливець» від *jagôn* «полювати». Поширеним у всіх германських мовах був суфікс *-unga*, здебільшого у патронімічному значенні (позначення роду, племені): порівняйте: *Amalungi* (у готів), *Carolingi* (у франків). У давньовірхньонімецькій мові зазначений суфікс вживався саме для утворення абстрактних іменників жіночого роду від дієслівних основ (відіменні утворення трапляються рідко). Наприклад, у поезії у Отфріда (IX ст.) він уживається в декількох випадках у ролі віддієслівних іменників

із предметним значенням: *tanunga* «нагадування», *samanunga* «зібрання». Розвиток абстрактних іменників на *-unga* прослідковується найбільш інтенсивно в клерикальній прозі VII–X ст. у перекладах із латини. Порівняймо, наприклад, *wirkunga* «дія» (лат. operatio), *zeigunga* «визначення» (лат. determination), *sceidunga* «ділення» (лат. division), *heilagunga* «освячення» (лат. sanctification). Утім, варто зазначити, що «живильним ґрунтом» для абстрактних утворень подібного роду була вчена проза: *betunga* «прохання» від *betôn* «прохати», *beitunga* «очікування» від *beitôn* «очікувати». Цей спосіб словотвору слугував для утворення іменників упродовж багатьох століть і зберіг свою продуктивність до сьогодні.

Поширеними в давньовірхньонімецькій мові були утворення із суфіксами *-nissa*, *-nissi* (жіночого роду) та *-nassi*, *-nessi*, *-nissi*, *-nussi* (середнього роду), порівняймо, наприклад, гот. *-nassus* в *gudjanassus* «священство». Нові похідні слова утворювалися за допомогою цього суфікса, здебільшого від основ прикметників, а також від основ іменників, наприклад: *finstarnissi* «темрява», *stilnissi* «тиша», *warnissi* «правда». Висока частотність уживання похідних із цим суфіксом засвідчується в теологічній і філософській прозі. У сучасній німецькій мові цей словотворчий суфікс (нвн. *-nis*) зберіг свою продуктивність, порівняймо, наприклад, *das Betrübnis*, *das Verständnis*.

У словотворі давньовірхньонімецького періоду вирізняється продуктивністю суфікс *-heit*, що належить до «молодих» суфіксів, утворених із самостійних слів. В усіх германських мовах ми знаходимо відповідне самостійне слово зі значенням «особа», «положення», «спосіб». Порівняймо, наприклад, гот. *haidus* «вид, спосіб»; дангл. *hád* «стан, рід, властивість, вид», дсканд. *heidr* «честь»; двн. *heit* «особа, стаття, чин, стан»; свн. *heit* «властивість». Варто підкреслити, що, як засіб продукування абстрактних іменників, цей суфікс еволюціонує із самостійного слова лише в західнонімецьких мовах. Серед слів, утворених від основ іменників, переважають ті, в яких перша частина позначає будь-яку особу, наприклад: *deganheit* «доблесть», *diubheit* «злодійство», *kindheit* «дитинство», *narraheit* «дурість» тощо. Утім, найбільш поширеними в давньовірхньонімецькій мові були похідні іменники із суфіксом *-heit*, що утворилися від основ прикметників. У комбінації з основами прикметників суфікс *-heit* стає найпоширенішим засобом утворення абстрактних іменників і конкурує з більш давніми утвореннями із суфіксом *-i*, порівняймо, наприклад: *armheit* «бідність», *bitterheit* «гіркота», *bôsheit* «злість», *frîheit* «свобода», *kuonheit* «хоробрість», *tumbheit* «дурість», *wisheit* «мудрість». Валентнісна специфіка суфікса *-heit* полягає в його потенції комбінуватися з похідними основами прикметників, зокрема з прикметниками, що мають у своєму складі суфікси *-ag*, *-ig*, завдяки цьому в середньовірхньонімецькій період виокремлюється нова морфема – суфікс *-keit* [6, с. 271].

Як засвідчує аналіз, ще один «молодий» суфікс *-scaf* функціонує у всіх германських мовах не лише як самостійне слово, трапляються також похідні іменники від цієї основи, порівняймо, наприклад, гот. *gaskafts* «творення, створення», двн. *giscaft* «істота, форма, стан, фатум, доля»; двн. *scaft*, дангл. *gesceaft* «творення, створення, талант» вживається в текстах у значенні *образ*, *властивість*, а також дієслова *scerphen* і *scafan* «творити, створювати», прикметники *unscaf* «незвичайний, ненормальний», *scafalos* «безформний, потворний». Первинним значенням суфікса *-scaf* було, очевидно, *образ*, *власти-*

вість (порівняймо, наприклад, суч. *Beschaffenheit*). Стосовно форми цього суфікса необхідно зазначити, що аж до IX ст. він виступає у формі *-scaf*. З IX ст. із зазначеною формою починає конкурувати форма *-scaft*, що генетично походить від давнього абстрактного утворення із суфіксом *-ti* – двн. (gi)scaft *створення, істота*, яка з часом витіснила першу. Подібно *-heit*, *-scaft* приєднувалися до основ іменників і прикметників, утім, кількість похідних останнього типу є незначною. Порівняймо, наприклад: *fiantscaft* «ворожеча», *fruntscap* «дружба», *holdscap* «прихильність, дружлюбність». Диференціальна ознака утворень від *-heit* у цьому випадку уявляється нам у тому, що похідні одиниці з *-heit* позначають зазвичай специфіку або властивість, а похідні одиниці з *-scaft* вказують на діяльність, стан, поведінку або відношення. Значна кількість іменників, утворених за допомогою суфікса *-scaf*, характеризується значенням збірності, наприклад: *bruoderscaft* «братство», *geselliscaft* «суспільство», *kunniscaft* «покоління», *heriscaft* «військо».

«Молодий» суфікс *-tuom* як відповідне слово було наявним у всіх германських мовах і траплялося в самостійному вживанні, наприклад: гот. *đoms* *смысл, судження, вирок*; дсканд. *đómr* *суд, рішення*; дангл. *đōm*; двн., свн. *tuom* *звичай, влада, панування*, порівняймо також дінд. *dhāman* *місце, батьківщина, влада, честь, суд* тощо. Набір словотвірних значень похідних із суфіксом *-tuom* відрізняється своєю різноманітністю. Похідні іменники з суфіксом *-tuom* можуть позначати звання, стан, звичай, часто вони близькі за значенням до похідних з *-heit* або *-scaft*. Зазвичай суфікс *-tuom* валентний до основ іменників, дуже рідко – до прикметників, порівняймо, наприклад: *arzetuom* «мистецтво медицини», *diornutuom* «невинність», *irrituom* «помилка».

Подібно до іменників, прикметники в давньовірхньонімецькій період формують нову систему суфіксів з абстрактним значенням шляхом словоскладання з первинно самостійних слів. Наприклад, суфікс *-lich* походить від гот. *leiks*, двн. *lih* зі значенням *тіло* (Leib, Körper). Поряд з іменником *-lih* були омонімічний прикметник зі значенням *схожий, рівний, підходящий* (gleich, glatt, passend), дієслова *lichên* *подобатись*, *lichison* *порівнювати* та іменник з абстрактним значенням *аналічі схожість*. Порівняймо також гот. *galeiks*, двн. *gilich* *рівний, однаковий*. Питання про те, якою частиною мови був другий компонент складних слів з *-lich* – іменником чи прикметником – є спірним. Без сумніву лише можна сказати про те, що це були складні слова на кшталт *Bahuvrihi*, наприклад, гот. *waira-leiks* «мужній» тлумачиться як «той, що має вигляд, манери поведінки чоловіка» (die Gestalt, die Art des Mannes habend). З цього значення згодом випливає більш абстрактне значення схожості взагалі; порівняймо такі похідні, як *gastlich* «гостинний», *wiblich* – «жіночий» чи значення відношення до того, що названо основою, від якої утворюється прикметник, наприклад: *dinglich* «судовий» від *ding* «суд, судові збори». Трапляються також похідні від основ прикметників, наприклад: *langlih* «довгий», *suozlih* «солодкий». Прості прикметники і похідні від них утворення із суфіксом *-lih* співвідносилися один з одним, цілком ймовірно, як сучасне німецьке *gut*, з одного боку, та *von guter Art* або *gutartig* – з іншого, тобто відрізнялися стилістично. За своєю суттю їх значення було тотожним, утім, у прикметника із суфіксом *-lih* спостерігається тенденція до вживання з абстрактними іменниками.

Утворення нових слів шляхом префіксації. Як відомо, префіксам властива не стільки класифікувальна, як уточнювальна

функція, чим пояснюється їх тяжіння до дієслова, семантичний об'єм якого ширший, ніж семантичний об'єм іменника. За своїм походженням дієслівні префікси двн. *bi-*, *gi-*; *int-*, *ant-*; *ir-*, *ar-*, *ur-*; *far-*, *fir-*; *zi(r)-*, *za(r)-*, *zur-* походять від препозитивних дієслівних прислівників, здебільшого локативної семантики. Префікси *bi-*, *ir-*, *ar-*, *ur-*, а також *far-*, *fir-* в давньоверхньонімецький період ще співвідносяться з прийменниками, що розвинулися також із відповідного прислівника, порівняймо: *bî- біля, при, навколо*; *ur- з*; *furî і vora перед*. Решта префіксів уже в давньоверхньонімецький період не мали відповідників у вигляді самостійних слів. У давньоверхньонімецький період названі префікси використовувалися здебільшого для модифікації значень дієслів, уже наявних у мові, порівняймо: *bintan (pintan)* «зв'язувати, сковувати» – *firbintan* «перев'язувати».

Словоскладання. Найдавнішим способом словоскладання вважається основокладання, за якого як перший компонент складного слова використовується чиста основа без показників відмінка і числа. Подібний тип словоскладання сягає своїм корінням у далеке минуле, коли флексія ще не була розвинена і коли просте розташування основ слугувало засобом їх поєднання в реченні. Ці архаїчні поєднання остаточно перетворилися в складні слова з появою флексії, оскільки їх особливістю стала відсутність флексії в першому компоненті. Цей тип словоскладання названо Я. Грімом *eigentliche Composita* (повноскладні з'єднання) [9, с. 128], порівняймо, наприклад, *erdrihhi* «царство на землі», *rouhvaz* «каділо». До того ж у давньоверхньонімецькій мові представлено також інший тип словоскладання, якому Я. Грім дав назву *uneigentliche Composita* (неповноскладні з'єднання). Складні слова такого типу утворювалися спочатку завдяки комбінаториці слів, синтаксичні зв'язки між якими знаходили своє вираження у відмінкових закінченнях, порівняймо, наприклад: двн. *donarestag четвер*, *Frankonofurt Франкфурт*. Закріплення і розвиток цього типу словоскладання проходило поряд із перебудовою системи називного відмінювання. До того ж колишня флексія переосмислювалась як з'єднувальний елемент (порівняймо суч. *Sonnenstrahl*), що сприяло безлічі утворень за аналогією [9, с. 128–129]. У сучасній німецькій мові переважає саме останній тип словоскладання (*uneigentliche Composita*), який у давньоверхньонімецькому періоді був у стадії становлення.

Розвиток словотворчих процесів у середньовісньонімецькій період. Поширення лицарства на німецьких землях сприяло значному впливу французької мови на різні підсистеми німецької мови. Унаслідок цього німецькою мовою запозичуються слова та словотворчі афікси французького походження. Саме з цим фактом пов'язано зниження словотвірних можливостей власне німецьких афіксів і збільшення словотвірної активності французьких, про що свідчить поява утворень за допомогою суфіксів французького походження. Наприклад, суфіксальна система поповнюється суфіксом *-ier*, що був запозичений із французької мови в кінці XII століття, наприклад: *hovieren*, *feitieren*, *turnieren*. У XII–XIII ст. слів із цим суфіксом порівняно небагато і частотність їх дуже невелика. Утім, ця модель набуває широкого поширення і стає найпродуктивнішою для дієслова, наприклад: *buchstabieren*, *halbieren*.

Префіксація. Префіксація в середньовісньонімецькій мові має ознаки, схожі на ті, що вона мала в попередньому періоді. У структурі іменника ми, як і раніше, спостерігаємо лише два префікси *un-* та *ge-*. Високочастотними за ступенем вживання,

як і в попередньому періоді, залишаються дієслівні префікси: *er-*, *be-*, *ver-*, до того ж *ver-* займає перше місце серед них. З числа префіксів зникає багатозначний антонімічний префікс *â-*.

Словоскладання. У сфері словоскладання відбувається подальше збільшення числа неповноскладних з'єднань (так званих *uneigentliche Composita*), що виникають унаслідок злиття синтаксично пов'язаних слів, наприклад: *boten-brot* «винагорода за виконане доручення», *drachen-blut* «кров дракона», *wibes-name* «жіноче ім'я».

Розвиток словотворчих процесів у нововісньонімецькому періоді. Нововісньонімецький період становлення літературної німецької мови, як відомо, є завершальним етапом нормалізації національної мови, що характеризується тенденцією до скасування більшості діалектних форм. Культурний, економічний та історичний розвиток суспільства, підвищення рівня грамотності населення й поява лінгвістичних товариств підвищують роль власне німецьких словотворчих засобів у поповненні лексичного складу, як літературної німецької мови, так і професійних мов.

Суфіксація. У новому періоді історії німецької мови продовжуються випадіння ряду афіксів із словотвірної системи. У цьому періоді вже немає таких агентивних суфіксів, як *-ing*, *-ung* (двн. *ediling*), *-in* (двн. свн. *Truhtin Herr*), диминутивного суфікса *-în* (двн. свн. *magatîn*), суфіксів збірності *-ahi*, *-idi*, *-izzi* (двн. свн. *Kindahi Kinderschar*, *jungidi das Junge*, *figizzi Fischerei*, *gestirnze Gestirn*). Серед прикметникових суфіксів виходить із ужитку суфікс *-al*, що виражає схильність до чого-небудь (двн. *ezzal gefräßig*); навряд чи можна говорити також про збереження сьогодні в літературній мові старого суфікса *-oht* зі значенням «бути наділений чим-небудь» (двн. *hornoht gehörrt*, свн. *felseht felsig* тощо), оскільки він уживається лише в одному слові *törricht* [7, с. 189].

Поповнення системи суфіксації відбувається через появу нових суфіксів завдяки перерозкладу морфем. Ілюстративним прикладом в цьому випадку можуть слугувати суфікси іменників *-igkeit*, *-erei*, *-aner* і прикметника *-ern*, які є ніби «нарощеними» зі старих *-keit*, *-ei*, *-ner* і *-en*. Суфікс *-ern* однозначний старому *-en*, який зберігається в небагатьох старих словах, порівняймо: *golden*, *wollen* – *stählern*, *gläsern*. Суфікс *-aner*, як відомо, має спеціалізоване вживання. Суфікси *-igkeit* і *-erei* виявляють під час порівняння з *-heit* (*-keit*) або *-ei* – інший семантичний відтінок, порівняймо *Reinheit* і *Reinigkeit*, *Kleinheit* і *Kleinigkeit*. У значенні суфікса *-erei* міститься суб'єктивно-оцінний зміст, відсутній у словах з *-ei*, наприклад: *Singerei* «докучливий спів», *Schreiberei* «писанина» тощо.

Запозичення суфіксів є іншою можливістю поповнення континууму словотворчих компонентів, що дуже широко представлена в нововісньонімецькому періоді. Тут ми натрапляємо на багато суфіксів іменників і прикметників, запозичених із латинської та французької мов. Такі суфікси іменників зі значенням особи: *-ant*, *-at*, *-ent*, *-ist*, *-ier*, *-(i)eur*, *-ar*, *-or* (наприклад, *Aspirant*, *Diplomat*, *Konkurrent*, *Brigadier*, *Ingenieur*, *Notar*, *Organisator*), суфікси з абстрактним значенням: *-ismus*, *-tät*, *-tion*, *-ion*, *-ie*, *-age*, *-ur*, *-ik*, *-anz*, *-enz* (наприклад, *Funktion*, *Divergenz*, *Konsonanz*, *Subjektivität*) тощо.

Префіксація. У нововісньонімецькому періоді в системі префіксації втрачає не реєструється. Континуум префіксів, успадкованих німецькою мовою від минулого, не втрачає своєї продуктивності й донині (окрім префікса *ant-*, що слугував для тво-

рення іменників). Розширення складу префіксальної системи ми спостерігаємо на дієсловах із так званими відокремлюваними препозитивними компонентами. Ця модель виникає у новонаверхньонімецькому періоді та збагачує словотвірну систему низкою нових префіксальних елементів, що виникли з позначуваних дієслово прислівників: *ab-, art-, auf-, aus-, bei-, dar-, durch-, ein-, her-, hin-, mit-, nach-, über-, um-, un-, ter-, vor-, wider-, zu-*.

Конверсія. У новонаверхньонімецькому періоді в лексичному складі німецької мови спостерігається значна кількість слів, утворених внаслідок конверсії. Різні моделі цього словотворчого процесу сприяють підвищенню продуктивності конверсії. Наприклад, дієслово *schaufern* варто вважати утворенням за конверсією від іменника *die Schaufel*, оскільки словотворчу роль тут відіграє дієслівна парадигма, а будь-які спеціальні словотворчі афікси відсутні. Утворення дієслова від відповідного іменника відбувається шляхом «виключення» основи з іменникової парадигми та «включення» її в систему дієслівних форм. За конверсією утворено також, наприклад, іменник *das Blau* від основи прикметника *blau*, порівняймо, *blauer Himmel – das Blau des Himmels*, а також складне слово *das Himmelblau*. Конверсія спостерігається й у випадку утворення таких віддієслівних іменників, як: *der Besuch, der Lauf, der Schnitt*.

Словоскладання. Під впливом сприятливих екстра-та інтралінгвальних умов у XVIII–XX ст. з'являється велика кількість нових складних слів, що належать до різних лексико-семантичних груп і мають різну словотвірну будову. Основним чинником, що визначає утворення складних слів, є аналогія, незважаючи на те, що в новонаверхньонімецькому періоді збільшується кількість словотвірних моделей та ускладнюється структура складних слів, а саме продуктивності набуває двочленна модель. Найбільшого поширення композити отримують у засобах масової інформації, спеціалізованій літературі.

Геополітичні зміни в європейському просторі сприяли появі великої кількості нових слів у німецькій мові новітнього періоду: інтеграційні процеси в Європі (*das Eurogeld, die Eurozone*), війна на Балканах (*der Blauhelmeinsatz, der Kollateralschaden*), підвищення активності терористичних організацій (*der Anti-Terror-Krieg, die Milzbrandattake*). Події у внутрішньополітичному житті Німеччини також дали імпульс для утворення нових одиниць: номінацій для нових законопроектів, політичних програм, реформ тощо (*Job-Floater, Riester-Rente*), економічних реалій (*Ein-Euro-Job, das Sparpaket*). Інтенсивний розвиток науки й техніки переломлюється у відповідних мовних інноваціях, а саме у дво- та тричленних моделях словоскладання, наприклад: *die Organspende, die Datenautobahn, der Stammzellenimport* тощо.

Висновки. Діахронічне дослідження словотворчих процесів німецької мови VIII – поч. XXI ст. дало змогу встановити тенденції еволюції словотвірної системи німецької мови та визначити чинники, що сприяють її розвитку та самоорганізації. У давньонаверхньонімецькому періоді спостерігається тенденція до утворення дериватів і композитів внаслідок афіксації та словоскладання. У середньонаверхньонімецькому періоді знижується продуктивність суфіксації. Розширення корпусу словотворчих суфіксів відбувалося в цей період часу здебільшого через запозичення словотворчих ресурсів із французької мови, що відображало основні тенденції розвитку середньонаверхньонімецької мови в XI–XIII ст. Словотвірна система новонаверхньонімецького періоду характеризується підвищенням продуктивності словоскладання та ускладненням структури складних слів.

Вивчення механізмів змін у словотворі німецької мови у світлі еволюційної лінгвосинергетики потребує подальших наукових розвідок, оскільки, як нам уявляється, буде вагомим внеском як у теорію еволюційної лінгвістики загалом, так і для історичного словотвору німецької мови зокрема.

Література:

1. Бронник Л.В. Языковая динамика в дискурсе: когнитивно-синергетический поход : автореф. дисс. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.19 – «Теория языка». Москва, 2012. 42 с.
2. Буніятова І.Р. Еволюція гіпотаксису в германських мовах (IV–XIII ст.). Київ, 2003. 327 с.
3. Буніятова І.Р. Причини зрушень у складних відкритих системах: з досвіду історичного дослідження мов. *Studia Philologica (Філологічні студії)*. 2012. Вип. 1. С. 1.
4. Денисова С.П. Лінгвістика на зламі наукових парадигм: від Фердинанда де Соссюра до Ноама Хомського. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: «Філологія»*. 2013. Т. 16. № 1. С. 31–36.
5. Домброван Т.І. Синергетична модель розвитку англійської мови : автореф. дис. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.04 – «Германські мови». Одеса, 2013. 40 с.
6. Жирмунский В.М. История немецкого языка. Москва, 1948. С. 271.
7. Зиндер Л.Р., Т.В. Строева. Историческая морфология немецкого языка. Ленинград, 1968. 263 с.
8. Плунгян В.А. Общая морфология: Введение в проблематику. Москва, 2010. 384 с.
9. Филичева Н.И. История немецкого языка. Москва, 2003. 304 с.
10. Унголю Л.В. Мова як об'єкт синергетичного вивчення. *Наука и инновации в современном мире: философия, литература и лингвистика, культура и искусство, архитектура и строительство, история*. Одесса, 2017. С. 81–89.

Щигло Л. В. Развитие словообразовательной системы немецкого языка как синергетический процесс

Аннотация. В статье с позиций эволюционной лингвистической синергетики проанализированы словообразовательные процессы как репрезентанты становления и развития словообразовательной системы немецкого языка. Вопрос словообразовательных изменений в истории немецкого языка освещен в когерентном взаимодействии с внешними, экстралингвальными факторами, поскольку словообразование как открытая, динамическая система находится в постоянной связи с другими системами реального мира.

Ключевые слова: словообразовательная система, словообразовательный процесс, префиксация, суффиксация, словосложение, эволюционная лінгвосинергетика.

Shchyhlo L. Development of the German word-formation system as a synergetic process

Summary. In the article from the standpoint of evolutionary linguistic synergetics the word-formation processes as representatives of the formation and development of the German word-formation system are analyzed. The question of derivational changes in the history of the German language is highlighted in coherent interaction with external, extralinguistic factors, as far as the word-formation is an open, dynamic system, which is in the constant connection with other systems of the real world.

Key words: word-formation system, word-formation process, prefixing, suffixing, word compounding, evolutionary linguosynergetics.